

Лозовой В. О.,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри культурології
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У березні 1917 року було створено Українську Центральну Раду на чолі з М. Грушевським, яка своїм призначенням бачила завоювання незалежності українського народу й розвиток національної культури. 20 листопада 1917 року на засіданні Малої Ради голова Центральної Ради М. Грушевський оголосив Третій Універсал, яким проголошено про створення Української Народної Республіки, а 25 січня 1918 року він оголосив текст Четвертого Універсалу Центральної Ради, у якому назвав Українську Народну Республіку самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу.

За час існування Української Народної Республіки (1917–1920 рр.) під впливом внутрішньої боротьби за владу різних політичних сил і зовнішніх втручань та силових дій сусідніх держав змінювалися владні структури. Науковці виділяють три урядові доби: 1) Українська Народна Республіка доби Центральної Ради (листопад 1917 р. – квітень 1918 р.);

2) Українська держава доби Гетьмана П. Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 р.); 3) Українська Народна Республіка доби Директорії (грудень 1918–1920 рр.).

Українська Народна Республіка за короткий час існування організувала діяльність владних структур і здійснювала цілеспрямовану політику у сфері культури. Почався процес українізації духовного життя українського народу, що передбачав підготовку й виховання кадрів корінної нації для роботи в державному апараті, управлінні народним господарством, запровадження в навчальний процес української мови, видання книг, журналів, газет українською мовою тощо. Українська Народна Республіка заклала основи розвитку української науки і мистецтва.

Одним із напрямків політики Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) було піднесення української культури, розвиток духовного життя народу шляхом підвищення рівня освіти населення, активізації наукової діяльності, сприяння розвитку українського мистецтва. Прагнення діячів Центральної Ради базувалися на принципах демократизму, гуманізму й патріотизму. Для реалізації планів і конструктивних контактів з населенням була заснована газета «Вісті Української Центральної Ради».

У сфері освіти Центральна Рада проводила реформування освітньої системи з метою українізації, спрямованої на відродження української мови як державної, подолання неписьменності населення (80% не мали освіти), поширення знань з історії українського народу (було відкрито 39 гімназій у містах і селах). Розв'язувалися питання про безкоштовне навчання, постійне підвищення кваліфікації вчителів, шкільне самоуправління, видання журналу «Вільна українська школа» та ін. Розширювалася мережа вищих навчальних закладів і створювалися нові. У жовтні 1917 року відкрито Київський український народний університет, у листопаді цього ж року для підготовки вчителів українських середніх шкіл – Педагогічну академію в Києві, а також Київський географічний інститут, Київський юридичний інститут, Херсонський педагогічний інститут та ін. До роботи в них залучалися відомі учені, діячі мистецтв. У вищих навчальних закладах створювалися кафедри історії України, української мови, української літератури, української етнографії, історії української науки тощо. Цей процес проводився з урахуванням інтересів національних меншин, які мешкали в Україні.

Центральна Рада спрямувала свою діяльність і на розвиток науки. М. Грушевський почав реорганізовувати наукове товариство імені

Т. Г. Шевченка для об'єднання провідних східно- і західноукраїнських учених. Завдяки їх зусиллям здійснено наукові розвідки, присвячені українській історії, розроблено історичні концепції, у яких історія України трактувалася по-новому. Вони були оприлюднені в працях М. Грушевського «Ілюстрована історія України» та «Коротка історія України», В. Антоновича «Про козацькі часи на Україні», С. Єфремова «Історія українського письменства» та ін.

Значну увагу приділено питанням розвитку українського мистецтва. Наприкінці 1917 року засновано в Києві Українську академію мистецтва яка стала першою вищою художньою школою в Україні та Український національний театр. Усі театри, які існували в країні, були звільнені від оподаткування, виділялися кошти для зміцнення їх матеріальної бази. Репертуар театрів оновився творами українських авторів. Головне завдання – піднесення національного українського мистецтва до світового рівня.

Центральна Рада заклала підвалини для проголошення автокефалії української православної церкви. Отже, головними напрямками діяльності Центральної Ради у сфері культури були українізація та підвищення освітнього рівня населення, активізація наукової діяльності, розвиток українського мистецтва.

Гуманітарну політику Центральної Ради у сфері духовного життя активно підтримувала громадськість, до її реалізації залучалися як українська інтелігенція, так і все населення країни. Національно-культурні перетворення, розпочаті Центральною Радою, не втратили своєї значущості для послідовників (Гетьманат, Директорія) і в перші роки існування УРСР.

За часів діяльності уряду гетьмана П. Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.) багато зроблено для відродження української культури. Продовжено курс Центральної Ради на українізацію освіти (перепрофілювання російських навчальних закладів на україномовні). У травні 1918 року засновано 50 нових українських шкіл, потім близько 150 нових українських гімназій, які повністю фінансувала держава, відкрито більше ніж 20 вищих навчальних закладів. У серпні 1918 року П. Скоропадський ухвалив закон «Про обов'язкове вивчення української мови та літератури, а також історії та географії України у всіх середніх школах». Розроблено й затверджено план організації курсів українознавства для педагогів. Робота з перепідготовки педагогічних кадрів дала змогу затвердити українізацію 5,4 тис. початкових шкіл.

Гетьманат заснував Українську Академію наук, яку очолив В. Вернадський (Закон «Про заснування Української Академії наук» П. Скоро-

падський ухвалив 14 листопада 1918 року і затвердив її перший склад з 12 дійсних членів). Академія наук об'єднала десятки й сотні провідних українських і всесвітньо відомих учених і була визнана найвищою науковою державною установою.

За часів Гетьманату в Києві засновано Український драматичний театр, Державну драматичну школу, Український національний театр державної опери ім. М. Лисенка та ін. Також відкрито національну бібліотеку Української держави.

У 1918 році прийнято закон про автокефалію православної церкви України, що відновила свою діяльність у 1989 році як Українська Автокефальна Православна церква (УАПЦ).

Отже, Гетьманат здійснював виважену та цілеспрямовану політику щодо національно-культурного відродження України. Пріоритет надавався створенню й підтримці українських освітніх закладів, наукових та інших установ. Важливо наголосити, що держава не чинила перешкод розвитку культури національних меншин.

Після того як гетьман П. Скоропадський відмовився від влади (уважають, що він не враховував інтереси селянства), 14 грудня 1918 року до влади прийшла Директорія Української Народної Республіки (голова В. Винниченко), яка продовжувала культурну політику попередніх урядів. Але складні військово-політичні обставини спинили нормальний розвиток українського культурного життя. Під час руїни 1919–1920 рр. втрачено здобутки двох попередніх років української державності. На розвиток духовного життя та науки негативно вплинуло нігілістичне ставлення нового соціалістичного керівництва Української Народної Республіки до культурних надбань попередніх владних структур.

Уряди Української Народної Республіки (Центральна Рада, Гетьманат, Директорія) уперше в історії українського народу почали розв'язувати проблеми розвитку української культури на державному рівні. Українська Народна Республіка проводила власну культурну політику. Українська мова стала існувати на правах державної у навчальних закладах різного рівня (від шкіл до університетів). Її владні структури започаткували й впроваджували в практику життя заходи, що демонстрували процес українізації суспільства, особливо сфери культури українського народу, подолання не писемності населення та розвитку освіти, становлення та розвитку української науки, мистецтв, незалежність української християнської православної церкви.

Отже, особливої активності духовне життя на українських землях досягло саме за часів існування та діяльності Української Народної Республіки.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ
ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
(до 100-річчя утворення
Української Народної Республіки)**

**HISTORY OF STATE BUILDING
IN UKRAINE AND FOREIGN COUNTRIES
(to the Centenary of Creation
of the Ukrainian People's Republic)**

**Збірник наукових статей та тез повідомлень
міжнародної наукової конференції
м. Харків, 23 листопада 2017 р.
*Kharkiv, November, 23, 2017***

Харків
«Право»
2017

УДК 340.15(477)
ББК 67.2(4УКР)я431
I-90

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (голова); **В. Д. Гончаренко** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; **В. М. Єрмолаєв** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Наведені авторами думки і висновки
можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії.*

Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах I-90 (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки) : зб. наук. ст. та тез повідом. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 23 листоп. 2017 р.) / редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2017. – 554 с.

ISBN 978-966-937-304-5

Збірник наукових статей та тез повідомлень міжнародної наукової конференції «Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки)» містить дослідження наукових, науково-педагогічних працівників та студентів провідних вищих навчальних закладів України та зарубіжних країн, присвячених актуальним питанням історії державотворчих процесів у різні історичні періоди і особливо за часів Української революції 1917–1921 рр.

Для науковців, аспірантів, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією держави і права.

УДК 340.15(477)
ББК 67.2(4УКР)я431

ISBN 978-966-937-304-5

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Видавництво «Право», 2017